

לונדון, 17.7.36

זלמן -

כבר סלגרפתי לך שחזרתי מהארץ. הייתי שם ארבעה ימים, מיום ב' בצהריים (6 ביולי) עד יום ו' בצהריים (10 ביולי). החששות הקשים שהיו לנו לאחר הראיון עם אורמסבי-גור והפחד מתגובה נבהלת בארץ המריצה אותי לנסוע. נסעתי לארץ בלב כבד מאוד, לא רק בגלל סכנת הפסקת העליה, אלא מחוך ידיעתי שהדבר בא במידה רבה מתוכנו. קודם כל בארץ - מגנס ואחרים, שהציעו זאת לערבים והדבר כסובן נודע לממשלה. אחר כך חיים שלנו. עם כל הזכויות והסגולות והיתרונות שיש לאיש זה - אין איש עלול להיות במקרים ידועים מסוכן למדיניות הציונית ממנו. ובמשך כמה שבועות התהלך ברעיון שיש להציע לממשלה הפסקת העליה. הוא גם לא נמנע מהגיד זאת בשיחה שהיתה לו עם נורי פשה, מיניסטר החוץ של עירק, אשר סיפר זאת לציר הבריטי בעירק, אשר כתב על זאת לווקופ אשר העביר זאת לגור - ואשר שאל על כך את חיים... כשהיתה לנו השיחה עם גור - שאל א.ג. את חיים מה דעתו על הפסקת העליה לתקופת הועדה המלכותית - וחיים ענה: איני יכול עכשיו לתת תשובה. תוכל לשער לך הרושם המוכרח מהתחמקות זו. עם כל אי-הנעימות והמרירות שהיו לי באותו רגע - עניתי כסובן לגור, ונתתי לו הנימוקים נגר וגם אמרתי כמה מרירות צעד אכזרי כזה מצד הממשלה יעשה על העם היהודי. הוא עשה במשך הזמן עוד כמה שגיאות קשות - שלא קל לתקנן. ומחוך מצוקה נפשית רבה נסעתי לארץ. ביום בואי היתה לי ישיבה עם המפלגה בת"א ובאותו יום עם ההנהלה בירושלים.

מסרתי על המצב הפוליטי (מבלי להכניס כמובן את משוגות חיים).

ארבעת הימים שעשיתי בארץ עשו אותי לאיש חדש.

עוד לפני בואי לארץ כבר הגיעו שמה ידיעות על סכנת
הפסקת העליה. מקור אחד היו עתוני לונדון, המקור השני - קהירו.
מנהיגי הערכים קיבלו משם ידיעות מעודדות שאם יחזיקו מעמד עד
15 ליולי יקבלו הנחות גדולות. הדאגה בישוב כמובן היתה גדולה
מאוד. הכיבוש המוסרי הגדול ביותר - שהוא גם כיבוש פוליטי
רב-ערך - העמד בסכנה: כשרון שליטה על עצמנו ואי-יציאה מגדר
של הגנה עצמית. ביום חמשי (9 ביולי) היתה לי ולמשה שיחה עם
הנציב. ערערתי במלוא התוקף נגד רעיון הפסקת העליה (בהעמק
מכתבו של משה לנציב חמצא את הנימוקים) - ולא היתה תשובה
בפיו לטענותינו. כשלחצתי אותו הרבה - אמר: ההחלטה היא לא
בידי אלא בידי מיניסטר המושבות. ידוע לי כי השיחה עטחה עליו
רושם ולמחרת סלגרף לא.ג. שהוא מתנגד לכל הודעה על הפסקה כל
זמן שההומות לא נגמרו, כי הדבר יהפרש כהכנעה לאלמות.
בשיחה זו עוררתי שאלת עבר הירדן. אמרתי לו אם כי אני יודע
שברגע זה לא תחנו לנו להתישב בעבר הירדן - אבל עליכם לתת לנו
לרכוש קרקעות בעבר הירדן למען הושיב עליהם את האריסים שאדמתם
תעבור אלינו במערב. והוא לתמהוני הרב הסכים לכך (מקודם היה
מתנגד לדבר זה בכל תוקף), הוא רק העיר שלפי דעת יועציו אין
אפשרות להושיב אנשים נוספים בעבר הירדן בלי השקעת הון נוסף,
כי הארץ עניה מאוד, הוא שאל אותי אם נהיה מוכנים לעזור גם
בכסף למתישבים. עניתי כמובן בחיוב, והוא קיבל את הרעיון הזה.
אם גם הממשלה פה תאשר עמדה זו נדמה לי שכאן יש הפתרון לכל שאלת

הקרקע, ולא יהיה צורך (גם מבחינת הממשלה) בשום הגבלות קרקעיות בארץ, אלא אנחנו נבטיח לממשלה שבכל מקרה שנרכוש קרקע שיש עליה ערבים - נתן להם קרקע בעבר הירדן.

נתעוררה בשיחה זו גם שאלת הנמל בת"א ויפו. ווקופ

מסכים שאנחנו נכשיר תל-אביב כנמל, אבל הוא חושב שבעונת תפוחי הזהב הקרובה לא נוכל עוד לשלוח תפה"ז מת"א, ויהיה הכרח להשתמש ביפו. הוא רוצה לפתוח בכוח את נמל יפו ומבקש מאתנו פועלים וספנים יהודים - ויביא אניה מלחמה להגן עליהם. בחוכנו יש מקפוקים אם לעשות זאת, שמא יזיק הדבר להתפתחות הנמל בת"א. ולא נתנו לו בשיחה ההיא תשובה ברורה.

בשיחה זו מצאתי את ווקופ הרבה יותר נוח לנו מאשר לפני נסעי ללונדון. אין הוא עוד מפחד כל כך ממרד הערבים - אולי מפני שראה כבר את המרד בהוייתו - והוא יותר בטוח בכוחו.

אולם הסיפוק העיקרי שהיה לי בארץ - היה מצבנו הפנימי. קודם כל העובדה שאלף ושמונה מאות בחורים שלנו מזוינים מסעם הממשלה כשוטרים מיוחדים - יצר הרגשת בטחון רבה בכל נקודותינו. לא היה לי זמן לבקר בשום נקודה, אך אמרו לי שבעמק חפר יש הרגשה של מדינה יהודית. יש שם 300 "שוטרים" שלנו, וצ'יז'יק הוא המושל - אגב בחור זה עשה גדולות בזמן כהונתו הקצרה והיה לברכה רבה לכל גוש השרון והשומרון.

אולם ילד השעשועים של הישוב הוא המזח בת"א. רק רגעים אחדים לפני חזירתי הנה יכלתי לבקר את המזח - וקשה לי לזכור שעת-נחת ושמחה כזו בחיי. המזח הוא מזח. ששה וחצי מטר

ברוחב, ומאה וחמשים מטר באורך - ימשיכו עוד מאה מטר -
והבחורים שלנו, שזופי עור, עובדים ערומים במים, סוענים ופורקים
ומושכים את הסירות כבורלקים מלדה ובסן. זהו גמול רבבעד כל
הסבל והיסורים של המהומות האלה, הפקידים כמובן
עושים לנו כל מיני צרות - ביחוד סטד מהמכס וקרוסבי נציב
המחוז, אולם נתגבר עליהם - וכאן יהיה נמל, נמל עברי במאה
אחוזים, ואנחנו נהיה לעם הים. סוף סוף כבשנו דרכנו לים -
ודבר זה שקול בעיני בהכרזת בלפור חדשה.

סלגרפתי לחברים שישלחו תמונות המזח לברנדייס -
מובטחני שישבע עונג מהמראה הנהדר של יהודי-ים.

ערב נסיעתי הייתה ישיבת מרכז המפלגה - שבה מסרתי
על המצב ועל האסונות של קלות-דעתו של חיים.

דבר זה כל כך העיק עלי שהרגשתי שאיני יכול לנסוע
מהארץ מבלי שהחברים האחראים לא ידעו את הדברים כמו שהם.
עד אז ידעו רק משה, קפלן וברל מהדברים. השבענו את החברים
שהדבר ישאר בתוכנו, כי תוכל לשער איזה אסון פנימי וחיצוני
היה בא אילו נודעו הדברים ברבים. אחדות התנועה הציונית
הייתה מתפוצצת.

בכל אופן מה שראיתי בארץ הקל בהרבה על הרגשתי הקשה,
ושבתי מהארץ כאילו נולדתי מחדש.

עכשיו המצב הוא ככה: גור הציע לפני שבוע בקבינט
להפסיק העליה לאחר שהועדה תצא לארץ עד שהממשלה תדון על
הרצאתה, ולהודיע על הפסקה זו כשיכריזו על שמות הועדה וסמכותה.

בקבינט היו התנגדויות לשתי ההצעות, ומכיוון שגם ווקופ מתנגד להכרזה - חושבני שהוערה תמונה בלי הכרזה על הפסקה. הפרלמנט נסגר ב-31 ליולי. ואם עד אז, כמו שאני מקווה, לא תהיה הכרזה פומבית יש לנו עדיין שנס לקרוע את רוע הגזרה.

לא קל היה לשכנע פה את כל אנשינו בנזק העצום שיש בהפסקה "זמנית" זו, אולם עכשיו נכונים כולם להלחם בגזרה זו. הסכנה השניה העומדת לפנינו - היא הועדה המלכותית.

אני יודע כבר רוב שמות חבריה, וההרכב מעורר דאגה רבה. סמאל הור, מיניסטר הצי, סעד לפני שבוע עם אמו של מלצ'ס ודיברו על א"י. הור אמר: כל זמן שתהיינה מהומות - לא יהיה שום וויתור לערבים. אולם כשהסדר יושב אל כנו - יעשו וויתורים...

הוויתורים כמובן יהיו קודם כל על חשבון העליה.

יש גם מחשבות אצל הממשלה על קנטוניזציה. אני בעצמי

הנני בעד סידור קנטונלי בעתיד, ואולי אחת זוכר את התכנית שפרסמתי עוד לפני שש שנים בעניין זה. אני עומד עליה גם עכשיו. אבל סידור זה יתכן רק כשנהיה רוב ונעבור גם לעבר הירדן. בשעה זו קנטוניזציה פירושה "קריסטליזציה" של הבית הלאומי במצבו הנוכחי, ועלינו להלחם בדבר זה כליקוידציה של הצהרת בלפור.

ושוב יש בקרב אנשינו הנוטים לרעיון זה, ומלצ'ס הכין

תכנית שצריכה להתפרסם בספר שהוא מוציא בקרוב. אחמול היתה לי אתו שיחה ארוכה על הסכנה שבדבר, והוא הבטיחני להסחלק מזה ולהוציא פרק זה מספרו.

תראה את הזקן - ותמסור לו את הענינים הפוליטיים,

אולם אף מלה על חיים. לא רק לו אלא לשום איש.

שלחתי לו אחמול סלגרמה זו:

Left Palestine Friday after four day visit. Spirit
Yishub excellent. 1800 supernumerary police already
enlisted giving strong feeling security settlements.
Saw High Com. Thursday. Made strong representations
against suspension immigration. Understand Hicom against
ammouncement. Decision rests London, which apparently
favours suspension during commission.

ברוח זה גם סלגרפתי אחמול לליפסקי, שהודיע לנו על

סלגרמה מז'בוז' לאנשיו באמריקא שיש כבר החלטה על הפסקה,
ושהודעה תתפרסם בעוד ימים אחדים. הדבר האחרון וודאי שאינו
נכון, ודבר ראשון וודאי וודאי לא היה נכון עד שלשום. אולם
שלשום ואחמול היו ישיבות הקבינט, ואיני יודע אם דנו שוב על
א"י ומה דנו והחליטו.

פרנקפורטר לע"ע לא עשה כאן שום דבר ממשי. אני רואה

אותו תכופות והוא יודע מאתי על הכל. בשבוע הבא יראה את גור.

תכתוב מה נעשה אצלכם ואם השנוי שנעשה בהנהגה הוא

ממשי.

שלך,

ד.ב.ג.